

УДК 336.226.1

О. В. Короткевич,
к. е. н., ст. н. с., ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"
Н. М. Назукова,
м. н. с., ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ІНВЕСТИЦІЇ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ

O. Korotkevych,
PhD in Economics, Senior Researcher, Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine
N. Nazukova,
Junior Researcher, Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine

METHODOLOGICAL APPROACHES FOR ESTIMATION OF TAX BURDEN ON INVESTMENTS INTO THE FIXED CAPITAL

У статті доводиться необхідність використання спеціального методичного інструментарію для визначення податкового навантаження на інвестиції в основний капітал, який дозволяє формалізувати економічний інтерес інвесторів, направлений не тільки на отримання мінімальної норми прибутку, а і на отримання економічної ренти.

Authors prove a necessity to apply the special techniques for estimation of the tax burden on investments into the fixed capital, that account for economic interests of the investors, targeted towards an acquisition of economic rent rather than of a minimal profit rate.

Ключові слова: податкове навантаження, капітальні інвестиції, методи оцінки, інвестиційні податкові ставки.

Key words: tax burden, capital investments, estimation techniques, tax rates for investments.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інвестиційна політика, яка визначає політику економічного розвитку та конкурентного положення країни у світі, в значній мірі залежить від забезпеченості економіки капіталом. Інвестиції в основний капітал створюють потенціал і якість економічного розвитку країни. Для управління інвестиційними процесами використовується розвинутий арсенал методів: бюджетних, по-

даткових, кредитно-грошових, зовнішньоекономічних та митних, але головною метою інвестора при інвестуванні є можливість одержати високу норму прибутку. Отримання високої норми прибутку, в значній мірі залежить від діючої системи оподаткування, тому однією із головних умов при виборі вкладання коштів відіграє прийнятий для інвестора рівень податкового навантаження в країні інвестування.

Проблемі податкового стимулювання інвестиційної активності відводиться провідне місце в роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників. Цій проблемі приділена увага в роботах В. Вишневського, Т. Єфименко, А. Крисоватого, І. Луніної. Оцінка податкового навантаження на фактори виробництва та споживання досліджувалась у роботах А. Соколовської [1], податкове навантаження на доходи від праці та капіталу, а також на кінцеве споживання, з урахуванням змін, запроваджених Податковим кодексом України дослідила Н. Фролова [2], серед відомих досліджень у даному напрямі — розрахунок імпліцитних ставок в Україні, які виконані Ю. Івановим та О. Чумаковою [3]. Значна кількість праць присвячена оцінці податкового навантаження на підприємницьку діяльність. У той же час оцінка податкового навантаження на інвестиційну діяльність в Україні є проблемною сферою, оскільки практично відсутня методична основа розрахунку індикаторів, які могли б задовольнити потреби інвесторів у прогностичних оцінках впливу змін у податковому законодавстві на рівень податкового навантаження на інвестиції та дозволити здійснювати поглиблену аналітичну оцінку цих змін.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — обґрунтування необхідності використання спеціального методичного інструментарію, який враховує особливості визначення податкового навантаження на інвестиції в основний капітал. Важливою складовою в даному методичному механізмі є формалізація економічного інтересу інвесторів в отриманні не тільки мінімальної норми прибутку від інвестицій, але і додаткової ренти у випадку вибору одного варіанту з поміж кількох однаково прибуткових інвестиційних проєктів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Згідно з методологією Світового банку процес оподаткування, який враховується як загальні умови податкового навантаження, складається із трьох частин:

— загальна податкова ставка (показує яка частка прибутку підприємства припадає на сплату податків; до розрахунку включають корпоративний податок (податок на прибуток підприємств), внески до фондів обов'язкового соціального страхування та податки на заробітну плату (віднесені на рахунок роботодавця), податки на дивіденди, на фінансові операції, на дороги та транспортні засоби, на нерухомість та на багатство);

— індикатор періодичності здійснення податкових платежів (скільки разів на рік бізнес повинен подавати податкову звітність і сплачувати податки);

— витрати часу на дотримання вимог податкового законодавства (загальна кількість годин у рік на підготовку, складання, подачу звітності і здійснення податкових платежів) [4].

У залежності від сфери економічної діяльності в рамках загальної концепції розрахунку податкового навантаження застосовуються спеціальні методичні підходи до визначення цього показника.

При обґрунтуванні об'єктивної оцінки рівня податкового навантаження на капітальні інвестиції, необхідно враховувати як суто податкові параметри (податкові ставки, податкові пільги, прозорість податкової систе-

ми, ефективність податкового адміністрування, правила віднесення витрат при визначенні податкової бази, тощо), так і загальноекономічні параметри (температура інфляції, норма прибутку від інвестицій в країні інвестування, правила нарахування амортизації основного капіталу та ін.). При прийнятті рішення щодо інвестування, інвесторам необхідно мати такий податковий індикатор комплексний за характером, який би враховував всі особливості податкової системи та можливі аспекти її змін, спроектовані на рівень прибутковості інвестиції з урахуванням ризику та інфляції.

У зарубіжних країнах для прийняття інвестиційних рішень використовується спеціальна методика визначення інвестиційних ефективних податкових ставок, розрахунок яких здійснюється шляхом формалізації економічних стимулів до здійснення інвестицій, виражених через показники очікуваної норми прибутку від капіталу та показників витрат, понесених у зв'язку з формуванням капіталу. Найбільш відомі дослідження цієї проблеми належать М. Кінгу і Д. Фуллертону, які вперше запропонували методичний підхід на основі моделі гнучкого акселератора з елементами маржинального аналізу для оцінки податкового навантаження на корпоративні інвестиції, а також дали назву відповідному показникові — "ефективна маржинальна податкова ставка" (англ. effective marginal tax rate). Дана методика має високий ступінь інформативності для інвестора і базується на розрахунку двох спеціальних комплексних ставок впливу податків з метою прийняття рішення про інвестиційні вкладення:

- інвестиційна ефективна маржинальна податкова ставка,
- інвестиційна ефективна середня податкова ставка.

Показник "ефективна маржинальна податкова ставка" в емпіричних дослідженнях вживається для визначення рівня податкового навантаження на капітал, працю і споживання [5]. Тому в даному дослідженні на відміну від загального поняття "ефективна податкова ставка" для визначення впливу податків на інвестиції використовується термін "інвестиційна ефективна податкова ставка", яка в залежності від визначення витрат на капітал розраховується як "маржинальна" або "середня".

Інвестиційна ефективна маржинальна податкова ставка [EMTR] — це ставка, яка показує, вплив податкової системи на інвестиційну діяльність шляхом розрахунку різниці між очікуваним доходом від інвестиції і реальним доходом інвестора після сплати податків

$$EMTR = \frac{\tilde{p} - s}{\tilde{p}} \quad (1),$$

де EMTR — інвестиційна ефективна маржинальна податкова ставка; \tilde{p} — реальна норма доходу від інвестиційного проєкту до оподаткування; s — реальна норма доходу від інвестиційного проєкту після оподаткування.

$$s = (1 - m) \cdot (r + \pi) - \pi - w,$$

де s — реальна норма прибутку від інвестиційного проєкту після оподаткування; m — ставка податку на процентний дохід; w — ставка податку на багатство; r — реальна процентна ставка; π — темп інфляції.

Міжнародне порівняння ефективних податкових ставок, розрахованих для корпоративних податків, при внутрішньому фінансуванні інвестицій, станом на 2014 р.

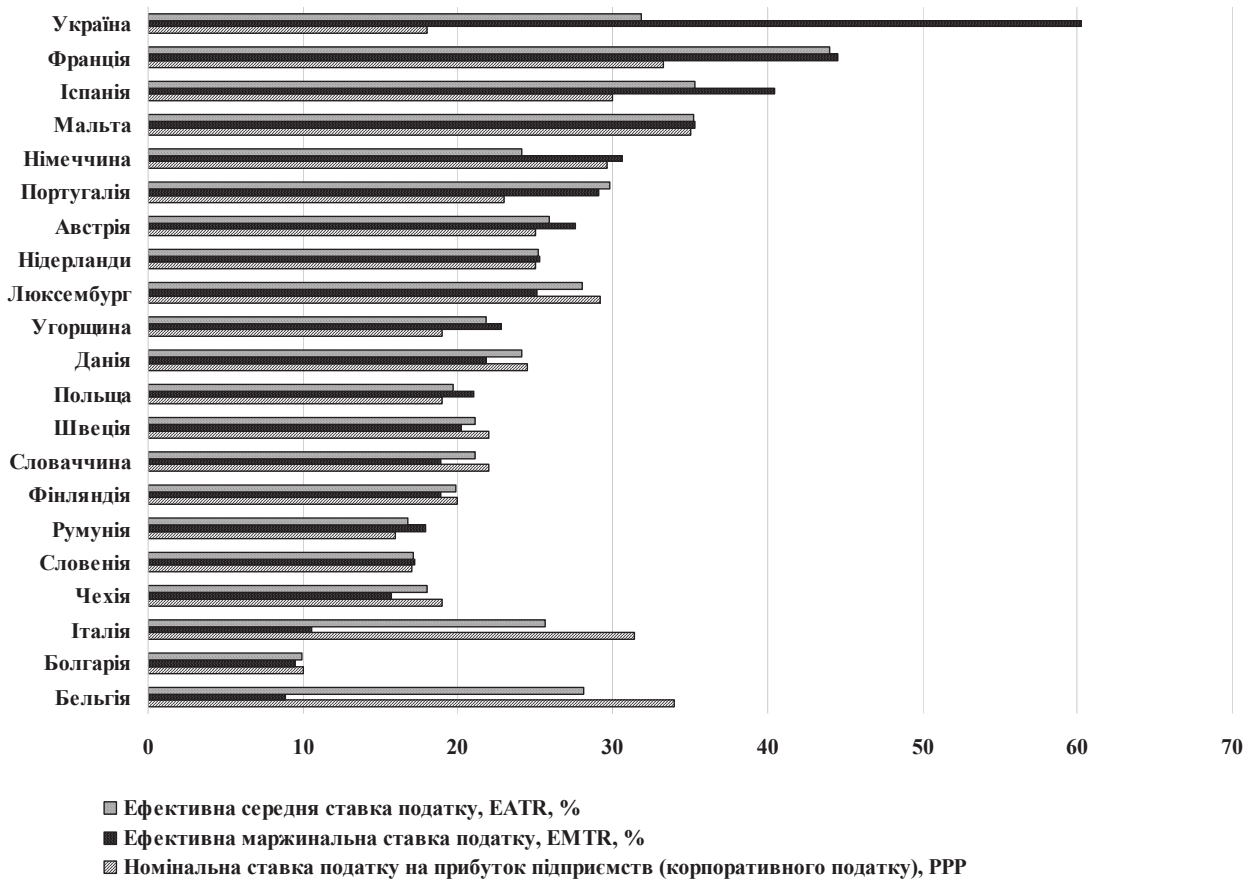

Рис. 1. Міжнародне порівняння ефективних податкових ставок на інвестиції, які профінансовані з внутрішніх джерел, у 2014 році

Джерело: складено авторами на основі розрахунків та даних Центру європейських економічних досліджень: Effective Tax Levels Using the Devereux-Griffith Methodology: 2014 report, Taxation Studies, Directorate General Taxation and Customs Union, European Commission, Zew [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/publications/studies/final_report_2014_taxud_2013_cc_120.pdf

Мінімальна норма доходу до оподаткування, яку повинен принести інвестиційний проект, для забезпечення інвесторові такого ж прибутку після оподаткування, який би він міг отримати при розміщенні своїх коштів на фінансовому ринку з реальною ставкою доходності, визначає вартість капіталу. Вартість капіталу, яка формується певною структурою необоротних активів в умовах вибору вкладання інвестицій, розглядається як оцінка рівноваги на ринку капіталу. Вона показує маржинальний дохід від інвестицій в різні види необоротних активів, профінансованих з різних фінансових джерел, які вибирає підприємство-інвестор, щоб максимізувати свій прибуток на ринку з реальною ставкою доходу.

Особливістю підходу інвестиційних ефективних маржинальних ставок є вихідна умова — оцінюється навантаження для інвестиційного проекту, що приносить нульовий прибуток. Ця умова означає, що валові доходи від проекту дорівнюють валовим витратам, а це дозволяє прирівняти норму доходу до оподаткування (r) до розміру валових витрат на капітал. Останній показник відображає суму витрат на фінансування інвестиційного проекту, що робить вказаний підхід широко застосовуваним, так як суму витрат завжди можна розрахувати. Таким чином, для розра-

хунку EMTR завжди потрібно розраховувати проміжний результуючий показник r — норму доходу від інвестиційного проекту (яка рівна витратам капіталу), який відображає такий рівень витрат, за якого інвестиційний проект приносить нульовий прибуток. Вказаний показник потрібно аналізувати з певною обачністю, оскільки він не відображає в повній мірі рівень податкового навантаження, тобто неправильно вважати, що, чим вище показник (r), тим вище показник EMTR, адже на показник доходу після оподаткування (s), згідно з пропонуваним підходом, додатково впливають інші податки: на процентні доходи та доходи від капіталу, а також загальноекономічні параметри, зокрема інфляція та приведена реальна процентна ставка).

На практиці переважна більшість інвестиційних рішень відхиляються від маржинального підходу, який базується на впливі корпоративних податків на інвестиції, які приносять нульовий прибуток. Тому інвестори зацікавлені у вимірюванні впливу корпоративних податків на відносно прибуткові інвестиційні проекти, тобто їх цікавить частка вартості прибуткового інвестиційного проекту до оподаткування, яка буде розподілена на користь держави. Відповідною мірою цієї частки є інвестиційна середня податкова ставка (EATR), яка

Таблиця 1. Відхилення інвестиційних ефективних податкових ставок (маржинальної і середньої) від ставки податку на прибуток

Країни	Ставка податку на прибуток	Інвестиційні ефективні податкові ставки			
		Маржинальна податкова ставка EMTR	Відхилення від ставки податку на прибуток +, -	Середня податкова ставка EATR	Відхилення від ставки податку на прибуток +, -
Польща	19	21	+2,1	19,7	+0,7
Словаччина	22	18,9	-3,1	21,1	-0,9
Угорщина	19	22,8	+3,8	21,8	+2,8
Румунія	16	17,9	-1,9	16,8	+0,8
Україна	18	60,2	+42,2	31,8	+13,8

відноситься до інвестиційних проектів, що, на відміну від маржинальних проектів, генерують додатковий прибуток чи економічну ренту.

До розрахунку EATR включається норма прибутку інвестиції; витрати на формування капіталу; податкові параметри, які впливають на розмір прибутку до оподаткування; ставки податку на прибуток.

Інвестиційна середня податкова ставка визначається як різниця між теперішньою вартістю інвестиційної ренти до оподаткування (R^*) і теперішньою вартістю інвестиційної ренти після оподаткування (R), яка віднесена до норми прибутку від інвестиційного проекту до оподаткування, скорегованої на реальну процентну ставку (r):

$$EATR = \frac{R^* - R}{p/(1+r)} \quad (2),$$

де EATR — інвестиційна середня податкова ставка; R^* — теперішня вартість інвестиційної ренти до оподаткування; R — теперішня вартість інвестиційної ренти після оподаткування; p — реальна норма доходу інвестиційного проекту до оподаткування; r — реальна процентна ставка.

Різниця між показниками економічної ренти до оподаткування (R^*) і після оподаткування (R) визначає суму податкового зобов'язання.

Норма прибутку до оподаткування (p) задається при розрахунку і є константою.

Інвестиційна середня податкова ставка (EATR) є надзвичайно важливою характеристикою в умовах, коли підприємства-інвестори обирають один з-поміж кількох взаємовиключних варіантів вкладання коштів, тобто з-поміж кількох однаково прибуткових інвестиційних проектів. Цей показник має широке застосування не лише в наукових розробках, він також має широке застосування в практиці оцінки умов при ранжуванні країн за рівнем податкового навантаження на інвестиції, в т.ч. враховуючи особливості міждержавних домовленостей у сфері оподаткування [7], а також для аналізу міжнародних трендів в оподаткуванні прибутків підприємств та формування на основі вказаного аналізу опцій для фундаментальних податкових реформ [8].

У податковій політиці України, не зважаючи на уніфікацію українського податкового законодавства із податковими системами ЄС, на сьогодні не застосовується інструментарій по визначенню інвестиційних ефективних податкових ставок. У той же час вказані показники широко застосовуються на практиці в країнах ЄС та ОЕСР. Фахівцями Центру європейських економічних досліджень розраховуються інвестиційні ефективні податкові ставки, які характеризують рівень податкового навантаження на інвестиції та публікуються для широкого кола користувачів, зокрема з метою виявлення тенденцій у рівнях інвестиційної привабливості різних країн.

Таблиця 2. Вихідні дані для розрахунку інвестиційних середніх та інвестиційних маржинальних податкових ставок для України за період 2011–2014 рр., у %

Основні економічні податкові параметри оцінювання податкового навантаження на інвестиції:	2011	2012	2013	2014
Реальна процентна ставка, r^1	1,6	9,8	11,8	2,6
Рівень інфляції, π	8,0	0,6	-0,3	12,1
Номинальна процентна ставка, i^2	9,7	10,5	11,5	15,0
Ставка податку на прибуток підприємств, τ	23,0	21,0	19,0	18,0
Ставка податку на процентні доходи, m	0,0	0,0	0,0	15,0
Ставка податку на дивіденди, d	5,0	5,0	5,0	5,0
Економічна норма амортизації* для обладнання, річна, δ	27,5	27,5	27,5	27,5
Економічна норма амортизації* для будівель, річна, δ	7,73	7,73	7,73	7,73
Економічна норма амортизації* для нематеріальних активів, річна, δ	14,87	14,87	14,87	14,87
Норма прибутковості до оподаткування, p	20	20	20	20

¹ Розрахована фахівцями Світового банку / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.RINR>

² Розраховано за формулою І.Фішера: $(1+i) = (1+r)(1+\pi)$
де i — номінальна процентна ставка;
 r — реальна процентна ставка;
 π — темп інфляції.

Примітки: * розраховано авторами на основі таких умов: економічна норма амортизації розрахована для обладнання строком експлуатації 5 років за методом зменшення залишкової вартості (для розрахунку прийнято, що первинна вартість 10000 грн., залишкова — 2000 грн.); у розрахунку враховано метод обліку запасів FIFO — собівартості перших за часом надходження запасів.

Таблиця 3. Інвестиційні середні та інвестиційні маржинальні податкові ставки в розрізі видів капітальних активів та джерел фінансування інвестицій за 2011—2014 рр., (корпоративний рівень — без урахування податків на доходи акціонерів) по Україні в цілому, у %

	2011	2012	2013	2014
<i>Податкові ставки для інвестицій в обладнання:</i>				
Інвестиційна <i>середня</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок нерозподіленого прибутку, <i>EATR^{RE}</i>	36,02	19,16	15,47	32,31
Інвестиційна <i>середня</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок нового капіталу, <i>EATR^{NE}</i>	36,02	19,16	15,47	32,31
Інвестиційна <i>середня</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок кредитних ресурсів, <i>EATR^{DE}</i>	26,31	8,87	5,11	20,85
<i>Інвестиційна маржинальна податкова ставка для інвестицій за рахунок нерозподіленого прибутку, EMTR^{RE}</i>				
Інвестиційна <i>маржинальна</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок нового капіталу, <i>EMTR^{NE}</i>	70,69	17,91	13,84	60,97
Інвестиційна <i>маржинальна</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок кредитних ресурсів, <i>EMTR^{DE}</i>	45,56	-4,98	-5,93	32,76
<i>Податкові ставки для інвестицій в будівлі:</i>				
Інвестиційна <i>середня</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок нерозподіленого прибутку, <i>EATR^{RE}</i>	35,20	21,10	17,73	31,04
Інвестиційна <i>середня</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок нового капіталу, <i>EATR^{NE}</i>	35,20	21,10	17,73	31,04
Інвестиційна <i>середня</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок кредитних ресурсів, <i>EATR^{DE}</i>	25,02	10,36	6,97	19,15
<i>Інвестиційна маржинальна податкова ставка для інвестицій за рахунок нерозподіленого прибутку, EMTR^{RE}</i>				
Інвестиційна <i>маржинальна</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок нового капіталу, <i>EMTR^{NE}</i>	69,50	21,16	17,22	59,06
Інвестиційна <i>маржинальна</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок кредитних ресурсів, <i>EMTR^{DE}</i>	38,53	-0,90	-1,76	24,67
<i>Податкові ставки для інвестицій в нематеріальні активи:</i>				
Інвестиційна <i>середня</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок нерозподіленого прибутку, <i>EATR^{RE}</i>	36,06	20,44	16,89	32,10
Інвестиційна <i>середня</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок нового капіталу, <i>EATR^{NE}</i>	36,06	20,44	16,89	32,10
Інвестиційна <i>середня</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок кредитних ресурсів, <i>EATR^{DE}</i>	26,05	9,87	6,28	20,37
<i>Інвестиційна маржинальна податкова ставка для інвестицій за рахунок нерозподіленого прибутку, EMTR^{RE}</i>				
Інвестиційна <i>маржинальна</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок нового капіталу, <i>EMTR^{NE}</i>	70,74	20,09	16,00	60,66
Інвестиційна <i>маржинальна</i> податкова ставка для інвестицій за рахунок кредитних ресурсів, <i>EMTR^{DE}</i>	44,26	-2,23	-3,27	30,63

Джерело: складено авторами на основі даних Світового банку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.RINR>; Державної служби статистики України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>; норм Податкового кодексу України України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

На рисунку 1 наведені ставки оподаткування, які враховуються для оцінки інвестиційного клімату в країнах Європи.

Україна за рівнем оподаткування прибутку підприємств — 18% відноситься до країн з низьким рівнем оподаткування, займаючи 18-те місце серед 21-ї країни; більш низький рівень оподаткування прибутку складається в Словенії, Румунії та Болгарії.

У той же час ставки, які показують вплив оподаткування безпосередньо на інвестиції різко змінюють привабливість України, як країни для залучення інвестицій. Інвестиційна ефективна маржинальна податкова ставка в 2014 році склалася на рівні 60,2%, що є найвищою серед європейських країн, наступною за Україною йде Франція із рівнем даної ставки — 44,5%.

За інвестиційною ефективною середньою податковою ставкою, яка характеризує можливість отримання інвестором інвестиційної ренти, Україна займає 4-е місце із рівнем 31,8% після Франції, Іспанії і Мальти,

тобто входить до групи країн з високим рівнем оподаткування інвестицій.

Таким чином, Україна є країною, в якій склалася найбільша диспропорція між стандартною номінальною ставкою на прибуток підприємств і інвестиційними податковими ставками. Інвестиційна маржинальна податкова ставка перевищує номінальну ставку податку на прибуток підприємств в 3,3 рази, а інвестиційна середня податкова ставка перевищує номінальну ставку податку на прибуток підприємств в 1,8 рази, що є абсолютним дисонансом серед європейських країн, включених до розрахунку Центром європейських економічних досліджень. Порівняння співвідношення вище наведених ставок, яке склалося по Україні з країнами-сусідами України — Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією показує, що відхилення інвестиційних податкових ставок (маржинальної і середньої) від ставки податку на прибуток по ці групі країн по маржинальній ставці в межах від (-3,1%) в Словаччині до 3,8% в Угор-

щині по середній ставці в межах від (-0,9%) до 2,8% відповідно (табл. 1), що свідчить про низьку податкову конкурентоспроможність України у боротьбі за інвестиційні ресурси.

Співвідношення рівнів ставки податку на прибуток з рівнями інвестиційних податкових ставок дозволяє зробити висновок, що Україна, як інвестиційно приваблива держава має низьку податкову конкурентоспроможність, а також можна зробити висновок, що запровадження тільки низької ставки податку на прибуток є недостатньою умовою для зацікавленості до залучення інвесторів.

З урахуванням методичної основи формування інвестиційних маржинальних та середніх податкових ставок прийнятих в оцінці інвестиційної привабливості в європейських країнах, проведені розрахунки податкового навантаження на інвестиції в Україні за період 2011—2014 рр. за вихідними даними, наведеними в табл. 2.

Результати розрахунків інвестиційних маржинальних та інвестиційних середніх ставок за видами джерел фінансування наведені в таблиці 3.

Результати проведених розрахунків показують, що найвищий рівень податкового навантаження формується для інвестицій, які направляються в обладнання та фінансуються за рахунок нерозподіленого прибутку та нового капіталу. Так, у 2014 році інвестиційна маржинальна ставка (EMTR) для інвестицій, профінансованих за рахунок нерозподіленого прибутку та за рахунок нового капіталу склала 60,97%, у той час, як інвестиційна маржинальна ставка для інвестицій, профінансованих за рахунок кредитних ресурсів — 32,76%. Така динаміка характерна також і для інвестицій в будівлі та нематеріальні активи. Аналіз рівнів інвестиційних ставок в динаміці за період дії Податкового кодексу України, починаючи з 2011 року, показав, що введення в дію Податкового кодексу України не призвело до зниження податкового навантаження на інвестиції. Так, інвестиційна маржинальна ставка (EMTR) для інвестицій в обладнання в рік введення Податкового кодексу України складала 70,69% за рахунок нерозподіленого прибутку та нового капіталу; інвестиційна середня ставка (EATR) також відображає аналогічну динаміку, хоч з іншими рівнями ставок.

Привабливим для інвесторів виглядає податкове навантаження в 2012—2013 рр. У цих роках інвестиційні маржинальні ставки по кожному виду капітальних активів, а також інвестиційні середні ставки знаходились в діапазоні не вище номінальної ставки податку на прибуток, а маржинальні інвестиційні ставки для інвестицій за рахунок кредитних ресурсів, сформувались на від'ємному рівні. Низький рівень інвестиційних податкових ставок в ці роки зумовлений головним чином, низьким рівнем інфляції: у 2012 р. — (0,6%); 2013 р. — (-0,3%).

Рівні інвестиційних податкових ставок за джерелами фінансування показують, що найбільш привабливими для фінансування інвестицій є кредитні ресурси, тобто за рахунок боргу; в той час, як використання нового капіталу та нерозподіленого прибутку характеризується найвищим податковим навантаженням. Така диспропорція складається за рахунок наступних умов. Залучення нового капіталу та використання прибутку перед-

бачає випуск нових акцій і виплату дивідендів, які оподатковуються згідно з нормами чинного податкового законодавства. Відповідно податкове навантаження на новий капітал і прибуток формується як найвище. Податкове навантаження на кредитні ресурси є найнижчим, оскільки відсотки, сплачені за користування кредитом, підлягають виключенню з податкової бази шляхом включення їх до витрат, а сам кредит повертається за рахунок коштів загального обороту.

Високе та нестабільне податкове навантаження на інвестиції в основний капітал в Україні не тільки негативно впливає на конкурентоспроможність країни та можливість залучення інвестицій, що створює негативні умови для відтворення основного капіталу в Україні. Проблема відтворення основного капіталу в Україні є однією із провідних, оскільки, при збереженні пропорцій між обсягами основного капіталу та зносом, відбувається подальше зниження виробничого потенціалу національної економіки. Знос основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів та інвестиційної нерухомості зростає протягом 2005—2014 рр. і досяг рівня, при якому він перевищує їх вартість більш ніж у 4 рази, при цьому номінальна вартість зносу за цей період зросла у 25 разів, тоді як вартість основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів та інвестиційної нерухомості — лише у 4 рази (ВВП у фактичних цінах за цей період виріс у 4,5 рази).

Інвестиційні податкові ставки, розраховані на базі національної податкової системи у розрізі джерел фінансування інвестицій та факторів, які на них впливають, показує, що даний методичний інструментарій дозволяє отримати досить надійні комплексні оцінки для прогнозування впливу податків на зацікавленість інвесторів по вкладанню коштів в економіку України.

ВИСНОВКИ

Аналіз методичних підходів та практичних розрахунків на їхній основі податкового навантаження при визначенні прибутковості капітальних інвестицій показує необхідність використовувати спеціальний методичний інструментарій, який враховує особливості інвестиційного процесу. Важливою складовою у цих розрахунках є формалізація економічного інтересу інвесторів в отриманні не тільки мінімальної норми доходу від інвестиції, але і додаткової ренти у випадку вибору одного варіанту з поміж кількох однаково прибуткових інвестиційних проектів.

Визначення податкового навантаження є необхідним етапом в загальній системі інвестиційного планування, тому що незважаючи на орієнтацію інвестора на мінімальну норму прибутку як необхідну початкову умову інвестування, що враховує інвестиційна маржинальна ставка оподаткування [EMTR], кінцевою метою інвестора є оцінка можливості отримання додаткового прибутку чи економічної ренти. Для визначення умов податкового впливу на інвестиції з метою отримання додаткової норми доходу (понад мінімальну) необхідно використовувати спеціальний розрахунковий інструмент — інвестиційну середню податкову ставку [EATR].

Аналіз номінальних ставок податку на прибуток, інвестиційних маржинальних та середніх ставок оподат-

кування, які розраховані Центром європейських економічних досліджень, показує, що Україна, яка входить у групу країн з низькими номінальними ставками податку на прибуток (до 18%), має найвищу інвестиційну маржинальну податкову ставку (60,2%) серед 21-ї європейської країни та входить до групи країн з високим рівнем (вище 30%) інвестиційної середньої податкової ставки (31,8%), що негативно впливає на її конкурентні умови.

Системна оцінка інвестиційних маржинальних та середніх ставок оподаткування дозволяє на етапі прогнозних розрахунків визначити вплив діючої в країні системи оподаткування на зацікавленість інвесторів у виборі прийнятого варіанту вкладання коштів, а також розкрити вплив різних фінансових джерел інвестицій з урахуванням не тільки впливу податків, а і через вплив змін загальноекономічних показників розвитку (температура інфляції, правила нарахування амортизації, норма прибутку від інвестицій в країні інвестування). Інвестиційна діяльність, як окремий вид економічної діяльності вимагає створення відповідних умов та їх оцінки для залучення інвестицій з метою визначення конкурентоздатності України серед європейських країн. Однією з головних умов є оцінка впливу оподаткування доходів інвесторів, тобто необхідно:

— постійно комплексно оцінювати зміни в податковій системі на стадії їх розробки; залучаючи до цього спеціальний розрахунковий інструментарій, який є признаним у сфері інвестиційного планування та оцінки ефективності інвестицій та використовується європейськими країнами;

— щорічно у складі аналітичних обґрунтувань держбюджету визначати податкове навантаження на інвестиції на плановий період одночасно із поглибленим аналізом цього показника за попередні 2 роки, а також прогнозний розрахунок на наступні 2 роки, що необхідно для довготермінових капіталовкладень;

— виконання цієї роботи вимагає наявності відповідної державної служби, яка на постійній основі визначає відповідність умов державного регулювання, в т.ч. змін податкового законодавства на зацікавленість інвесторів у залученні інвестицій, використовуючи для цього спеціальний економічний інструментарій.

Література:

1. Соколовська А.М. Методологічні та методичні аспекти визначення податкового навантаження на працю, капітал, споживання / А.М. Соколовська // Фінанси України. — 2008. — № 1. — С. 65—76.
2. Фролова Н.Б. Податкового навантаження на працю, капітал і кінцеве споживання в умовах дії Податкового кодексу України // Економіка України. — 2014. — № 8. — С. 47—60.
3. Іванов Ю.Б., Чумакова О. Підхід до класифікації податків і зборів у контексті розрахунку імпліцитних ставок в Україні / Ю.Б. Іванов, О.А. Чумакова // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць. — Вип. 21. — К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010. — С. 106—112.
4. The World Bank Group / Doing business / Methodology [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/methodology/paying-taxes>

5. King M., Fullerton D. The Taxation of Income from Capital: A Comparative Study of the United States, United Kingdom, Sweden and West Germany. — Chicago: University of Chicago Press, 1984. — 346 p.

6. Mendoza E.G., Razin A. and Tesar L.L. (1994). "Effective Tax Rates in Macroeconomics: Cross-Country Estimates of Tax Rates on Factor Incomes and Consumption". Journal of Monetary Economics. — 34. — P. 297—323.

7. Effective Tax Levels Using the Devereux-Griffith Methodology: 2014 report, Taxation Studies, Directorate General Taxation and Customs Union, European Commission, Zew [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/publications/studies/final_report_2014_taxud_2013_cc_120.pdf

8. Michael P. Devereux and Peter Birch Sorensen. The Corporate Income Tax: international trends and options for fundamental reform European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs Economic Paper. — № 264. — 2006.

References:

1. Sokolov's'ka, A.M. (2008), "Methodological and methodical aspects of determination of the tax burden on labor, capital, consumption", *Finansy Ukrainy*, vol. 1, pp. 65—76.

2. Frolova, N.B. (2014), "The tax burden on labor, capital and final consumption in conditions of action the Tax Code of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 8, pp. 47—60.

3. Ivanov, Yu.B. and Chumakova, O.A. (2010), "The approach to classification of taxes and fees in the context of calculating the rate implicit in Ukraine", *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky. Zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 21, pp. 106—112.

4. The World Bank Group (2016), "Paying Taxes Methodology", available at: <http://www.doingbusiness.org/methodology/paying-taxes> (Accessed 10 March 2016).

5. King, M. and Fullerton, D. (1984), *The Taxation of Income from Capital: A Comparative Study of the United States, United Kingdom, Sweden and West Germany*, University of Chicago Press, Chicago, USA.

6. Mendoza, E.G. Razin, A. and Tesar, L.L. (1994). "Effective Tax Rates in Macroeconomics: Cross-Country Estimates of Tax Rates on Factor Incomes and Consumption". *Journal of Monetary Economics*, vol. 34, pp. 297—323.

7. European Commission (2014), "Effective Tax Levels Using the Devereux-Griffith Methodology: 2014 report", available at: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/publications/studies/final_report_2014_taxud_2013_cc_120.pdf (Accessed 10 March 2016).

8. Devereux, M. P. and Sorensen, P. B. (2006), "The Corporate Income Tax: international trends and options for fundamental reform European Commission", Directorate-General for Economic and Financial Affairs Economic Paper, vol. 264.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2016 р.